

Л. Г. Комаха,
д. філос. н., професор, Навчально-науковий інститут публічного управління
та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8474-372X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.1.183

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ТРАНСФОРМАЦІЇ

L. Komakha,
Doctor of Sciences in Philosophy, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv

TERRITORIAL ORGANIZATION OF POWER IN UKRAINE: APPROACHES TO IMPROVING THE TRANSFORMATION PROCESS

У статті акцентовано актуальність дослідження процесу трансформації моделі територіальної організації влади як важливого науково-практичного завдання.

Метою статті є обґрунтування підходів до удосконалення процесу трансформації моделі територіальної організації влади шляхом дослідження здобутків чинної моделі, аналізу поточних викликів та уточнення перспектив розвитку територіальної організації влади в Україні у сучасних умовах.

Досліджено нормативно-правові новації, що сформували підґрунтя успішної трансформації територіальної організації влади у 2015–2020 рр. Визначено здобутки реформи, які були підтвержені у воєнний час.

Виявлено невирішені проблеми зміни моделі територіальної організації влади, зокрема, закріплення статусу громад як базових одиниць адміністративно-територіального устрою, формування повноцінного місцевого самоврядування на регіональному рівні, перегляд повноважень місцевих органів державної виконавчої влади, в тому числі на субрегіональному рівні, визначення правомочного суб'єкта — представника державної влади, уповноваженого здійснювати нагляд щодо забезпечення законності актів органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Досліджено зміни управлінської структури територіальної організації влади у воєнний час, її багатоваріантність. Обґрунтовується, що такий підхід є доречним в умовах війни, але може сформулювати передумови для викликів у повоєнний період.

Доведено необхідність подальших наукових розвідок і розробки практичних рекомендацій щодо конфігурації територіальної організації влади в Україні у перспективі при незмінному векторі зміцнення місцевого самоврядування.

The article emphasizes the relevance of studying the process of transforming the model of territorial organization of power as an important scientific and practical task. It is emphasized that the study of challenges determined by exogenous and endogenous factors, and the prospects for the transformation of the model and further development of the territorial organization of power in Ukraine acquires special importance in the war and post-war periods, when mutual understanding, mutual support, clear coordination of the activities of the elements of a strong system of local self-government and strong state power bring us closer to victory and lay the foundation for the successful implementation of projects for the reconstruction of Ukraine.

The purpose of the article is to substantiate approaches to improving the process of transforming the model of territorial organization of power by studying the achievements of the current model, analyzing current challenges and clarifying the prospects for the development of the territorial organization of power in Ukraine in modern conditions.

The normative and legal innovations that formed the basis for the successful transformation of the territorial organization of power in 2015–2020 are studied. The achievements of the reform, which were confirmed in wartime, are identified.

Unresolved problems of changing the model of territorial organization of power are identified, in particular, consolidating the status of communities as basic units of the administrative-territorial structure, forming full-fledged local self-government at the regional level, reviewing the powers of local bodies of state executive power, including at the subregional level, determining the authorized subject – a representative of state power, authorized to supervise the legality of acts of local self-government bodies and officials.

Changes in the management structure of the territorial organization of power in wartime, its multivariate nature are studied. It is substantiated that such an approach is appropriate in wartime, but can form the prerequisites for challenges in the post-war period.

The need for further scientific research and development of practical recommendations on the configuration of the territorial organization of power in Ukraine in the future with an unchanged vector of strengthening local self-government is proven.

Ключові слова: територіальна організація влади, публічне управління, децентралізація, місцеве самоврядування, повноваження, реформа, правовий режим воєнного стану, моделі, трансформація.

Keywords: territorial organization of power, public administration, decentralization, local self-government, powers, reform, legal regime of martial law, model, transformation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Територіальна організація влади є однією з базових систем державного устрою країни, яка закладає принципи поділу території держави на структурні компоненти, детермінує адміністративно-територіальний каркас держави, визначає форми та організацію територіального ділення публічної влади, обумовлює розподіл владних повноважень, конфігурацію взаємовідносин між різними рівнями та різними ланками публічного управління, охоплює широке коло питань державної регіональної політики, державної політики у сфері місцевого самоврядування.

Системоутворююча для держави сутність територіальної організації влади визначає її надзвичайну важливість для науки і практики публічного управління. Від того, наскільки територіальна організація влади відповідає сучасним потребам розвитку держави і суспільства, від ефективності та злагодженості взаємодії внутрішніх її структурних елементів значною мірою залежить стійкість держави, її безпека і розвиток.

Особливої актуальності дослідження викликів, які детерміновані екзогенними та ендогенними факторами, і перспектив трансформації моделі та подальшого роз-

витку територіальної організації влади України набуває у воєнний і повоєнний періоди, коли взаєморозуміння, взаємопідтримка, чітка координованість діяльності елементів міцної системи місцевого самоврядування та сильної державної влади наближають нас до перемоги та закладають фундамент успішної реалізації проєктів відбудови України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Пошук ефективної конфігурації територіальної організації влади (далі ТОВ), оптимального формату функціонування органів публічної влади, які б забезпечували єдність держави, організаційну цілісність системи публічного врядування, спроможного в ефективний спосіб управляти соціально-економічними процесами, зміцнювати демократичну основу творення та реалізації публічної політики, розпочався в Україні з перших днів набуття нею незалежності та став важливим науково-практичним завданням.

Сутнісні ознаки ТОВ, концептуальні підходи до її трансформації розглядалися у працях Сенишина Н. В. [1], Саханенка С. [2], Малиновського В. Я. [3], Кеби Є. Г. [4].

Нестандартний підхід до розкриття категоріально-понятійного апарату ТОВ продемонстровано в публікації

Сенишина Н. В. Дослідник здійснив програмний комп'ютерний аналіз значного масиву наукових праць з даної тематики та у програмі "Word's Cloud" синтезував хмару тегів проблематики територіальної організації влади в публічному управлінні, яка надала можливість візуалізувати розмаїття дефініцій і категорій, що використовуються в близькому або взаємопов'язаному розумінні, а саме: "територіальна організація влади", "політико-територіальна організація влади", "адміністративно-територіальна організація суспільства", "територіальна організація державного управління", "територіальний устрій", "адміністративно-територіальний устрій", "державний устрій", "адміністративно-територіальний поділ", тощо [1]. Проведений аналіз наочно продемонстрував необхідність подальших наукових розвідок та уніфікації термінів, що розкривають систему ТОВ.

У даному дослідженні підтримуємо широкий погляд на сутність і роль ТОВ, який відстоював Саханенко С., зазначаючи, що дана система "охоплює всі аспекти територіального розподілу влади, форми її організації, регіональні відмінності у системах організації влади, розселення людей, взаємовідносини суспільства й природи, а також проблеми регіональної соціально-економічної політики. У вужчому розумінні воно включає такі категорії, як адміністративно-територіальний устрій держави, регіональне управління державними справами, формування територіальних державних організаційно-управлінських структур, визначення територіальних об'єктів управління" [2].

Розглядаючи ТОВ, Малиновський В. Я. абсолютно слушно підкреслював, що її "концептуальні засади відображають, насамперед, соціально-політичне призначення організації державної влади та місцевого самоврядування. Вони містять передумови для створення раціональної, відкритої та ефективної системи органів публічної влади, здатної гарантувати як найвищу соціальну цінність людини, так і стабільний розвиток усіх регіонів країни" [3].

Питання сучасного стану територіальної організації влади, її удосконалення на засадах децентралізації висвітлювалися у дослідженнях Негоди В. А. [5], Топалової Е. Х. [6].

Важливою, на нашу думку, є позиція Негоди В. А., що "у процесі децентралізації влади, коли здійснюється передача повноважень і ресурсів громадам, повинна паралельно відбуватися побудова сильної системи територіальної виконавчої влади" [5].

Теоретичні засади територіальної організації місцевого самоврядування знайшли своє відображення у наукових розробках Жовнірчика Я. Ф. [7], Серьогіна С. М. та Гончарук Н. Т. [8]. Впровадження в Україні громадянської моделі самоврядування обґрунтували Бардачов Ю. М., Лопушинський І. П., Плющ Р. М. [9].

Аналіз наукових публікацій дозволяє зробити висновки, що різні аспекти ТОВ активно досліджуються. Проте, незавершеність реформи місцевого самоврядування, нові реалії правового режиму воєнного стану, визначення формату оптимальної моделі територіальної організації влади у повоєнний період потребують поглибленого науково-практичного дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є обґрунтування підходів до удосконалення процесу трансформації моделі територіальної організації влади шляхом дослідження здобутків чинної моделі, аналізу поточних викликів та уточнення перспектив розвитку територіальної організації влади в Україні у сучасних умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Складність і багатоаспектність ТОВ природно призвели до розгляду її сутності з різних позицій, що доводить наукова розвідка проблематики. Можна виокремити загально-філософський, управлінський, нормативно-правовий, соціально-економічний, економіко-географічний, управлінсько-просторовий, суспільно-політичний, тощо, підходи. Водночас, в останніх публікаціях вчених найбільш розповсюдженим є розкриття ТОВ через децентралізацію владних повноважень, розбудову системи місцевого самоврядування. На нашу думку, це є абсолютно слушним з огляду на актуальність зазначених процесів для України та той факт, що вони призводять до суттєвої трансформації багатьох складових публічної влади.

В Україні одна з перших практичних спроб децентралізації влади та зміцнення місцевого самоврядування була зроблена ще у 2005 році. На Парламентських слуханнях 12 жовтня 2005 року тогочасний віце-прем'єр-міністр України Роман Безсмертний підкреслив, що "говорити про децентралізацію і про збільшення повноважень місцевого самоврядування можна тільки в розрізі зміни в цілому системи і структури, і повноважень публічної адміністрації, тобто в цілому державної влади і місцевого самоврядування, тому що тільки так можна побачити, де сховані проблеми і де сховані і окреслені виходи з тої ситуації, в якій перебуваємо нині" [10]. Але в той час реформа територіальної організації влади не була підтримана. Критики нововведень, мало вникаючи в їх сутність, в аргументацію важливості збалансування державної і місцевої влади за повноваженнями, ресурсами, конкретними послугами, говорили, передусім, про зміни територіального поділу, "крій" меж районів і громад, підігріваючи у такий спосіб суспільний опір змінам.

Знов повернутися до реформи децентралізації вдалося лише у 2014 році. Але цього разу необхідність її проведення була глибоко усвідомлена як на національному, так і місцевому рівні, підтримана суспільно-політичним запитом на демократизацію та наближення до людей публічної влади, їх більшу залученість у процесі публічного управління. Із ухваленням Закону України "Про співробітництво територіальних громад" був наданий старт першому етапу реформи, коли не змінюючи систему територіальної організації влади, держава сформувала комплекс м'яких стимулів для громад консолідувати свої ресурси та зусилля для реалізації спільних завдань, що стало основою для створення первинних об'єднань органів місцевого самоврядування. Значною мірою трансформаційні процеси активізувалися з прийняттям у 2015 році Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад", яким було розпочато безпосередню трансформацію ТОВ шляхом

створення об'єднаних територіальних громад та перерозподілу владних повноважень і ресурсів на їх виконання на місцевий рівень. У період 2016—2020 рр. відбулись суттєві зрушення у питаннях фіскальної, освітньої, медичної, земельної, тощо, децентралізації, формуванні укрупнених територіальних громад, зміцненні їх фінансово-економічної спроможності та здатності самостійно вирішувати низку місцевих проблем.

Закріплення в Україні змін ТОВ відбулось у 2020 році, коли Кабінетом Міністрів України було затверджено оновлений адміністративно-територіальний устрій базового рівня та створено 1469 спроможних територіальних громад. У цьому ж році Верховна Рада України прийняла Постанову ВРУ "Про утворення та ліквідацію районів", наслідком чого стало формування 136 укрупнених районів, більшість з яких відповідають рівню NUTS 3 (більше 150 тис. мешканців) згідно стандарту Європейського Союзу [6].

Обґрунтованість обраного вектору трансформацій було підтверджено у воєнний час, коли з перших днів широкомасштабної агресії росії саме територіальні громади проявили здатність швидко самоорганізуватися, протистояти ворогу та забезпечувати власне населення усім необхідним для виживання у кризових умовах. В аналітичній доповіді Центру внутрішньополітичних досліджень НІСД зазначається, що "стійкість, виявлена громадами різного типу, доводить правильність ідеї децентралізації й потребу її поглиблення в межах повоєнної розбудови. Органи місцевого самоврядування і далі виконують свої повноваження, спрямовані розв'язувати питання місцевого значення з урахуванням специфіки функціонування в умовах воєнного стану" [11].

За декілька довоєнних років місцеве самоврядування суттєво зміцнилося. Поряд з цим проявилися окремі проблеми, вирішення яких потребувало конституційних змін. Серед цих проблем відзначимо відсутність повноцінного місцевого самоврядування на субрегіональному та регіональному рівнях; правова неврегульованість взаємовідносин місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в частині реалізації державними адміністраціями окремих повноважень місцевого самоврядування; відсутність відповідного правового статусу місцевих державних адміністрацій щодо забезпечення законності в діяльності органів місцевого самоврядування.

Відмітимо, що наприкінці 2014 року прокуратура України була наділена новим конституційно-правовим статусом, що не передбачала загального нагляду за додержанням законів, тобто з'явилась правова прогалина в частині контролю за дотриманням законності локальних нормативно-правових актів та був "відсутній належний правомочний суб'єкт — представник державної влади, який би в силу закону був уповноважений від імені та в інтересах держави, на виконання частини 2 статті 144 Конституції України, звертатись до суду у разі виявлення невідповідності актів органів і посадових осіб місцевого самоврядування нормам Конституції України та законам України" [12]. На усунення правової прогалини було підготовлено законопроект про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади, яким пропонувалося запровадження інституту пре-

фекта, на якого покладалися повноваження здійснення нагляду за додержанням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування. Згідно інформації Головного юридичного управління апарату Верховної ради України законопроект отримав позитивний висновок Конституційного Суду України і був попередньо схвалений Верховною Радою України. Але конституційна процедура його розгляду не була завершена, тому він був знятий з розгляду [12]. Надалі у 2020 році було розроблено законопроект "Про внесення змін до Закону України "Про місцеві державні адміністрації" та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні", який був ухвалений Верховною радою України у першому читанні в 2021 році. Передбачалось запровадження положення, що "місцева державна адміністрація на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечує здійснення координаційних повноважень, повноважень із забезпечення законності та окремих повноважень місцевого самоврядування" [13]. Законопроект містив багато дискусійних положень. Водночас, їх публічне обговорення сприяло поступовому зближенню позицій та знаходженню збалансованого рішення.

Але внаслідок широкомасштабного російського вторгнення розв'язання проблемних аспектів ТОВ призупинилося, постали інші задачі та пріоритети. До того ж будь-які зміни Конституції України в умовах воєнного стану законодавчо забороняються.

24 лютого 2022 року на базі місцевих державних адміністрацій було створено тимчасові державні органи обласні та районні військові адміністрації. На рівні територіальних громад передбачалось три варіанти управління: заміщення органів місцевого самоврядування військовою адміністрацією; спільне з військовою адміністрацією управління громадою; розширені повноваження органів місцевого самоврядування із частковим підпорядкуванням військовій адміністрації вищого рівня [14].

За даними Асоціації міст України "станом на 1 квітня 2024 року в тимчасовій окупації перебувають території 147 територіальних громад, при цьому військові адміністрації запроваджені у 185 громадах, вже 257 територіальні громади перебувають без сільського, селищного, міського голови" [15]. Такі твердження Асоціації міст України вказують на її занепокоєність ситуацією. Поряд з цим, на нашу думку, багатоваріантність управлінської структури територіальної організації влади є більш гнучкою, адаптивною і стійкою конфігурацією ТОВ в умовах війни. Водночас це може стати викликом у повоєнний період, який потребуватиме чіткої визначеності інституцій, їх повноважень і відповідальності у процесах відбудови України.

У повоєнному період постане ще один виклик, пов'язаний з тим, що функціонування в умовах воєнного стану неминуче позначилось на усіх сферах життєдіяльності територіальних громад. Демографічні та економічні втрати, соціальні, екологічні, інфраструктурні проблеми призвели до кризового стану в одних громадах, а частина інших втратила статус фінансово спроможних [16]. Нагадаємо, що формування фінансово спроможних територіальних громад було однією з го-

ловних цілей реформування місцевого самоврядування у 2014—2020 рр.

Тобто, у повоєнний період постане об'єктивована необхідність додаткової артикуляції вказаної проблеми та визначення моделі ТОВ, яка буде найбільш домірною до комплексу ендегенних та екзогенних середовищ.

Наведені підходи підтримуються як профільними асоціаціями, так і Міністерством розвитку територій і громад України, очільником якого було анонсовано оприлюднення навесні 2025 року нової редакції Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні та висловлена готовність до відкритого діалогу з усіма зацікавленими сторонами, передусім з органами місцевого самоврядування, для подальшого реформування ТОВ в Україні [17]. Вважаємо, що запропонований підхід сприятиме швидкому та ефективному відновленню територіальних громад, регіонів і країни в цілому.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Починаючи з 2014 року, цілеспрямована та системна робота щодо вдосконалення територіальної організації влади шляхом децентралізації владних повноважень, зміцнення місцевого самоврядування, укрупнення територіальних громад та районів призвела до відчутних позитивних результатів. Більшість територіальних громад демонструють сталий та стабільний розвиток, реальну здатність самостійно вирішувати питання місцевого значення, ефективно взаємодіяти з представниками громадського сектору, бізнесу, місцевих і центральних органів виконавчої влади, експертами програм міжнародної технічної допомоги, налагоджувати партнерства з широким спектром зацікавлених сторін. Завершення реформи ТОВ до широкомасштабної агресії росії не відбулось. Не були проведені необхідні конституційні зміни в частині закріплення статусу громад як базових одиниць адміністративно-територіального устрою, перегляду повноважень місцевих органів виконавчої влади, в тому числі на субрегіональному рівні, визначення правомочного суб'єкта — представника державної влади, уповноваженого здійснювати нагляд щодо забезпечення законності актів органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

З 24 лютого 2022 року органи державної влади та місцевого самоврядування функціонують в новій реальності. Пріоритетом стало протистояння ворогу, збереження суверенітету, територіальної цілісності, демократичного вибору нашої країни. Територіальні громади, які набули досвіду відповідальної самоврядності за декілька років реформи, першими розпочали розгортання сил територіальної самооборони, а у подальшому активно та ефективно взаємодіяти із ЗСУ. Органи місцевого самоврядування результативно забезпечували надання базових послуг, завдяки чому стали головною опорою для людей, які опинились у кризовій ситуації, та продовжують забезпечувати економічну та соціальну стійкість держави. В країні постала необхідність застосування законодавчих положень щодо управлінської діяльності під час воєнного стану, були створені

місцеві воєнні адміністрації в регіонах, районах і деяких громадах.

Таким чином, можемо констатувати обґрунтованість комплексу управлінських рішень, які призвели до вищезначених трансформацій моделі ТОВ, що обумовило формування багатоваріантної конфігурації ТОВ у різних частинах країни. Вказана модель може бути виправданою у період дій правового режиму воєнного стану, водночас, прогнозованим є підхід, згідно з яким у повоєнний період постане необхідність більшої чіткості критеріїв створення та часу функціонування військових адміністрацій на конкретних територіях.

Незавершеність попереднього етапу реформування ТОВ, нові виклики, що виникли під час війни, потребують глибокого наукового осмислення та вироблення практичних рекомендацій щодо перспективної системи ТОВ у повоєнний період. Має бути продовжена реформа місцевого самоврядування, яку, за останніми дослідженнями Ради Європи, підтримує 77% українців. Наведене коло питань і окреслює перспективи подальших наукових досліджень.

Література:

1. Сенишин Н. В. Концепція територіальної організації влади в сучасному публічному врядуванні: категоріально-понятійний аналіз. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/10_2019/104.pdf (дата звернення 25.11.2024).
2. Саханенко С. Є. Територіальні основи організації публічної влади в Україні. Одеса, 2003. 192 с.
3. Малиновський В. Я. Територіальна організація влади України: концептуальні засади трансформації: монографія. Луцьк: Гадяк Жанна Володимирівна, 2010. 450 с.
4. Кеба Є. Г. Стан наукових досліджень та законодавства України щодо територіальної організації влади як об'єкта адміністративно-правового забезпечення. Часопис Київського університету права. 2018. № 3. С. 121—124.
5. Негода В. А. Пропозиції щодо удосконалення правових механізмів з реалізації реформи територіальної організації влади та місцевого самоврядування на засадах децентралізації. Публічне управління та регіональний розвиток. 2020. № 8. С. 369—395. DOI <https://doi.org/10.34132/pard2020.08.02>.
6. Топалова Е. Х. Стан та перспективи реформування територіальної організації влади в Україні. Вісник ХНТУ. 2021. № 1 (76). С. 176—184.
7. Жовнірчик Я. Ф. Розвиток територіальної організації місцевого самоврядування в Україні: Автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.04; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ: НАДУ, 2005. 20 с.
8. Сergyin S. M., Honcharuk N. T. Теоретичні засади та основні напрямки реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні. Аспекти публічного управління. 2015. № 4. С. 111—120.
9. Громадівська модель самоврядування в Україні: колективна монографія / Кол. авт.; за заг. ред. проф. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, Р. М. Плюща. Херсон: Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2019. 708 с.

10. Децентралізація влади в Україні. Розширення прав місцевого самоврядування: Парламентські слухання 12 жовтня 2005 року. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/5663.html> (дата звернення 03.12.2024).

11. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу: аналіт. доп. / Баранник В. О. та ін.; за ред. Потапенка В. Г. Київ: НІСД, 2023. 54 с. DOI <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.02>

12. Зауваження Головного юридичного управління від 17.11.2021. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70293 (дата звернення 04.12.2024).

13. Текст законопроекту до другого читання зі змінами 17.11.2021. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70293 (дата звернення 04.12.2024).

14. Пирога І. С., Пирога М. І. Роль місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право. 2023. Випуск 77: частина 1. С. 117—123.

15. Концепція відновлення місцевого самоврядування України. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/konceptsiya_vidnovlennya_ms_final.pdf (дата звернення 01.12.2024).

16. Заяць Т., Романюк С., Краєвська Г., Дяконенко О., Сова О. Пріоритетні напрями формування спроможних територіальних громад в Україні. *Agricultural and Resource Economics*. 2024. Vol. 10. No. 1. Pp. 135—164. <https://doi.org/10.51599/are.2024.10.01.06>.

17. Готуємо оновлену Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/hotuemo-onovlenu-kontseptsiuu-reformuvanniamistsevoho-samovriaduvannia-ta-terytorialnoi-orhanizatsii-vlady-v-ukraini-oleksii-kuleba> (дата звернення 25.11.2024).

References:

1. Senyshyn, N. (2019), "The concept of territorial organization of power in modern public governance: a categorical and conceptual analysis", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. available at: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/104.pdf (accessed November 25, 2024).

2. Sakhanenko, S. (2003), *Terytorial'ni osnovy orhanizatsiyi publichnoyi vlady v Ukrayini* [The territorial foundations of public authority organization in Ukraine], ORIDU NAPA, Odessa, Ukraine.

3. Malynovsky, V. (2010), *Terytorialna orhanizatsiya vlady Ukrayiny: kontseptualni zasady transformatsiyi* [Territorial organization of Ukrainian government: conceptual principles of transformation], *Hadyak Zhanna Volodymyrivna*, Lutsk, Ukraine.

4. Keba, E. (2018), "State of scientific research and legislation of Ukraine regarding the territorial organization of power as an object of administrative and legal support", *Chasopys Kyuyiv'koho universytetu prava*, Vol. 3, pp. 121—124.

5. Nehoda, V. (2020), "Proposals for improving legal mechanisms for implementing the reform of territorial organization of power and local self-government on the

basis of decentralization", *Publichne upravlinnya ta rehionalnyy rozvytok*, Vol.8, pp. 369—395. DOI <https://doi.org/10.34132/pard2020.08.02>

6. Topalova, E. (2021), "State and prospects of reforming the territorial organization of government in Ukraine", *Visnyk KhNTU*, Vol. 1 (76), pp. 176—184.

7. Zhovnikchik, Ya.F. (2005), "Development of territorial organization of local self-government in Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, Public Administration, Nat. Acad. state. ref. under the President of Ukraine. Kyiv, Ukraine.

8. Serohin, S. M. and Honcharuk, N. T. (2015), "Theoretical foundations and main directions of local self-government reform and decentralization of power in Ukraine", *Aspekty publichnoho upravlinnia*, Vol. 4, pp. 111—120.

9. Lopushynskyy, I.P. Bardachov, YU. M. and Plyushch, R. M. (edit) (2019), *Hromadivska model samovriaduvannya v Ukrayini* [The community model of self-government in Ukraine], Book publishing house of the individual entrepreneur Vyshehirsky V.S., Kherson, Ukraine.

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2005), "Decentralization of power in Ukraine. Expansion of local self-government rights: Parliamentary hearings on October 12, 2005", available at: <https://www.rada.gov.ua/print/5663.html> (accessed December 03, 2024).

11. Potapenko, V. G. (2023), *Mistseve samovriaduvannya yak chynnyk stiikosti tylu: analit. dop.* [Local self-government as a factor of rear stability: analytical supplement], NISD, Kyiv, Ukraine.

12. Verkhovna Rada of Ukraine (2021), "Remarks of the Main Legal Department dated 11/17/2021", available at: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70293 (accessed December 04, 2024).

13. Verkhovna Rada of Ukraine (2021), "Text of the bill for the second reading with amendments 11/17/2021", available at: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70293 (accessed December 04, 2024).

14. Pyroha, I.S. and Pyroha, M.I. (2023), "The role of local self-government in reconstruction under martial law", *Naukovy visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*, *Seriia Pravo*, Vol. 77, no. 1, pp. 117—123.

15. Association of Ukrainian Cities (2024), "Concept of the Restoration of Local Self-Government in Ukraine", available at: https://auc.org.ua/sites/default/files/konceptsiya_vidnovlennya_ms_final.pdf (accessed December 01, 2024).

16. Zaiats, T. Romaniuk, S. Kraievskaya, H. Diakonenko, O. and Sova, O. (2024), "Priority areas for the formation of capable territorial communities in Ukraine", *Agricultural and Resource Economics*, vol. 10 (1), pp. 135—164.

17. Government portal (2024), "We are preparing an updated Concept for reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine", available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/hotuemo-onovlenu-kontseptsiuu-reformuvanniamistsevoho-samovriaduvannia-ta-terytorialnoi-orhanizatsii-vlady-v-ukraini-oleksii-kuleba> (accessed November 25, 2024).

Стаття надійшла до редакції 25.12.2024 р.